

Ateneus de Dades Bibliolabs

Informe final de pilot. Conclusions i lliçons apreses

Marc Aguilar, Víctor Jiménez i Sara Hosseini

Bit Lab Cultural

Febrer 2019

Índex de continguts

1.	Introducció	3
2.	Els pilots del projecte Ateneus de Dades. Resultats dels processos	4
2.1.	Manlleu – “Desvetllem la memòria”, exposició virtual interactiva dels Pisos de Can García del Barri de l’Erm	4
2.2.	Mataró - Repositori digital del projecte comunitària del Llibre Gegant de Mataró	6
2.3.	L’Hospitalet – L’arxiu de còmic de la Biblioteca Tecla Sala	8
2.4.	Sant Adrià – ‘Anima La Mina TV’, el butlletí digital del barri de La Mina	9
3.	Propostes co-creades amb la comunitat d’accions futures a desenvolupar en els Ateneus de Dades	11
3.1.	Manlleu.....	11
3.2.	Mataró.....	13
3.3.	L’Hospitalet.....	13
3.4.	Sant Adrià – La Mina.....	15
4.	Escenaris de sostenibilitat dels pilots d’Ateneu de Dades	16
4.1.	Models de continuïtat social.....	16
4.2.	Models de continuïtat tecnològica	18
5.	Conclusions. Reflexions i recomanacions per a processos d’innovació participativa en biblioteques.....	20

1. Introducció

Aquest informe final de pilot té com a objectiu fer un repàs dels resultats obtinguts en els pilots del projecte d'Ateneu de Dades, duts a terme entre el juny del 2018 i el febrer del 2019 als municipis de Manlleu, Mataró, L'Hospitalet de Llobregat, i el barri de La Mina de Sant Adrià del Besòs.

El document comença amb una descripció dels escenaris desplegats als quatre pilots, caracteritzats per la utilització de tecnologies digitals obertes per a la resolució d'un repte socio-cultural de rellevància local, en el marc d'un procés de participació i capacitat comunitària basat en la biblioteca pública i amb la implicació dels bibliotecaris, veïns, teixit associatiu i entitats públiques i comunitàries del territori. A continuació, es detallen el conjunt de propostes, co-creades amb la comunitat, d'actuacions possibles a desplegar per posar en valor i utilitzar en benefici del territori l'actiu digital obert generat en cada pilot, en vistes a maximitzar l'impacte social del prototip d'Ateneu de Dades en cada municipi participant. El document segueix amb una exposició de les diverses opcions per mantenir actius i amb perspectives de creixement els Ateneus de Dades de cada municipi, tant des del vessant tecnològic (els prototips dels actius digitals oberts generats en cada pilot) com social (els models de co-gestió i governança oberta de cadascuna de les comunitats resultants dels pilots). Per últim, el document es tanca amb una reflexió global respecte a les lliçons apreses, bones pràctiques i aspectes a millorar detectats al llarg de tot el procés experimental de desplegament dels pilots, que pot ser de valor per a futurs projectes d'innovació comunitària, oberta i participativa en biblioteques.

En benefici de la concreció, en aquest informe s'han procurat sintetitzar de manera concisa i estructurada continguts ja inclosos en la seva versió documentació del projecte. Per a un seguiment exhaustiu de la planificació i desenvolupament de les activitats del projecte, el lector pot consultar el paquet d'entregables finals del projecte, en especial els informes parcials de seguiment i documentació de referència de les carpetes "Metodologia" i "Pilots".

2. Els pilots del projecte Ateneus de Dades. Resultats dels processos

Entre el juny del 2018 i el febrer del 2019, el projecte Ateneu de Dades es va desplegar als municipis de Manlleu, Mataró, L'Hospitalet de Llobregat, i el barri de La Mina de Sant Adrià del Besòs. El resultat d'aquests processos d'innovació participativa i comunitària es va concretar en quatre escenaris d'aplicació de tecnologies digitals obertes per resoldre un repte comunitari de caràcter social i cultural, que detallem en les subseccions a continuació.

2.1. Manlleu – “Desvetllem la memòria”, exposició virtual interactiva dels Pisos de Can García del Barri de l'Erm

En col·laboració amb el Museu del Ter, es planteja una intervenció artística digital que combini fotografies dels Pisos de Can García del Barri de l'Erm de Manlleu amb testimonis literaris en una exposició transmèdia virtual. El procés pretén dignificar la memòria d'aquest barri de Manlleu, apropar la seva història als habitants de la resta del municipi, i integrar la seva vida col·lectiva a la del conjunt de la vil·la.

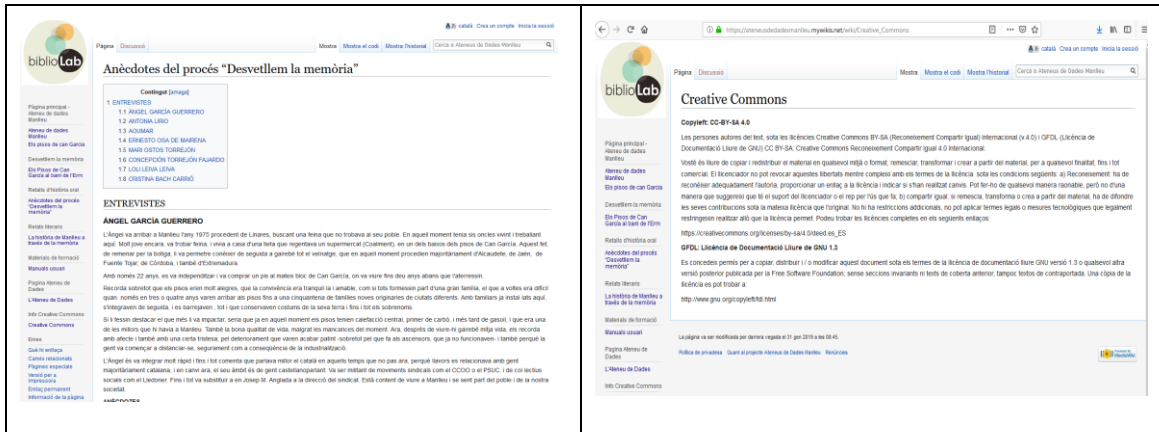
Aquest pilot es desplega en col·laboració amb el Museu del Ter, que està duent a terme un procés de documentació de fotografies aportades pels habitants del barri. Cada dimarts, duen a terme uns tallers participatius on demanen la col·laboració dels veïns per portar les seves fotografies domèstiques, digitalitzar-les i documentar-les.

El pilot reutilitza el repositori obert de fotografies que s'està generant, i les complementa amb històries de vida de persones grans del barri. Un equip de voluntaris literaris, dinamitzats per l'Ateneu de Dades de la Biblioteca de Manlleu, assisteix a aquestes trobades, i va recollint i treballant literàriament, de manera conjunta amb els avis assistents, les anècdotes d'història oral del barri que van sorgint al voltant de les fotografies. Els voluntaris fan un treball quasi-etnogràfic, indagant en els comentaris més rellevants i relacionant els nivells col·lectiu i

personal. Aquests testimonis s'editen en format de paràgrafs curts ('peus de foto extensos'), i es recullen en un repositori digital obert. Les categoritzacions dels continguts digitals es co-creen amb la comunitat (crowdsourcing), per a que reflecteixin les vivències del barri tal i com van ser viscudes pels aquells qui hi ha viscut tota una vida.

El resultat tangible d'aquest procés és una exposició virtual transmèdia, que explica la història del Barri de l'Erm integrant les imatges digitalitzades, els testimonis literaris, talls de veu i altres continguts multimèdia que puguin resultar complementaris (vídeos, àudio, enllaços, etc).

The image displays four screenshots of the BiblioLab website, illustrating the digital content created for the Barri de l'Erm project. The top-left screenshot shows the 'Pàgina principal - Manlleu' page, which serves as an introduction to the 'Ateneu de Dades de Dades de Manlleu' and features a section titled 'Desvellem la memòria' about the 'Els pisos de Can Garcia' project. The top-right screenshot shows the 'Els pisos de can Garcia' page, detailing the historical context of the building and its significance in the neighborhood's development. The bottom-left screenshot shows a gallery of photos titled 'Els Pisos de Can Garcia al barri de l'Erm', displaying various historical images of the building and its surroundings. The bottom-right screenshot shows a detailed view of a specific image, 'File:Pallassos al Barri de l'Erm-Organiza Mainada1.jpg', with metadata such as 'Pallassos al Barri de l'Erm - Organiza Mainada' and 'Data: 06/1977'.

2.2. Mataró - Repositori digital del projecte comunitari del Llibre Gegant de Mataró

El Llibre Gegant de Mataró és un projecte comunitari, de fort arrelament al territori, que consisteix en un llibre de grans dimensions que s'edita col·laborativament cada any des dels 80. La biblioteca Pompeu Fabra de Mataró és depositària de l'arxiu d'aquests llibres i ha començat el procés de digitalitzar-los, però de moment només disposa d'imatges digitalitzades dels quatre primers llibres. Actualment les imatges estan desades en un conjunt de pendrives, no accessibles pel gran públic, i no disposen de metadades associades.

Per potenciar, visibilitzar i donar valor al projecte del llibre gegant, es proposa una intervenció cultural d'innovació digital consistent en generar un repositori obert accessible online que pugui allotjar aquestes imatges que es van digitalitzant. Aquest repositori serà el punt de partida per involucrar a la comunitat de participants (passats, presents i potencials) del llibre gegant en el procés de creació de les metadades, en un format estructurat però adaptable, que els participants puguin fer-se seu per ajudar a catalogar, editar i enriquir amb comentaris propis aquelles pàgines digitals del llibre gegant que van fer en el seu dia quan eren petits.

Aquest repositori es complementaria amb un espai físic a la biblioteca, des d'on els usuaris podrien accedir als continguts del repositori de manera lúdica i dinàmica, visualitzant les

pàgines del llibre gegant projectades a una superfície de la biblioteca i passant-ne les pàgines “virtualment” amb un moviment de la mà.

The image displays six screenshots from the biblioLab website, arranged in a 3x2 grid. The top row shows the main page and a gallery of book pages. The middle row shows a detailed view of a book page and its metadata. The bottom row shows the 'Descriptores pàgines llibre gegant' section and another gallery of book pages.

Top Left Screenshot: Pàgina principal - Ateneu de Dades Maturo

Top Right Screenshot: 1976

Middle Left Screenshot: LES NACIONALSITATS

Middle Right Screenshot: Dades bàsiques

Autor del text	Edat de l'autor
Ateneu de Dades	1976

Descripció del text	Idioma
llibre gegant	castellà

Bottom Left Screenshot: Descriptores pàgines llibre gegant

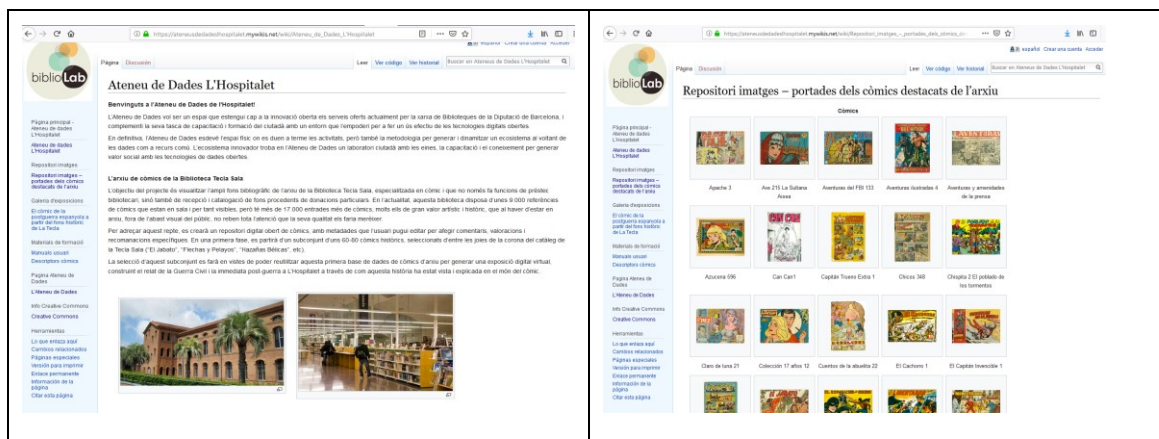
Bottom Right Screenshot: Making Of llibre gegant 1981

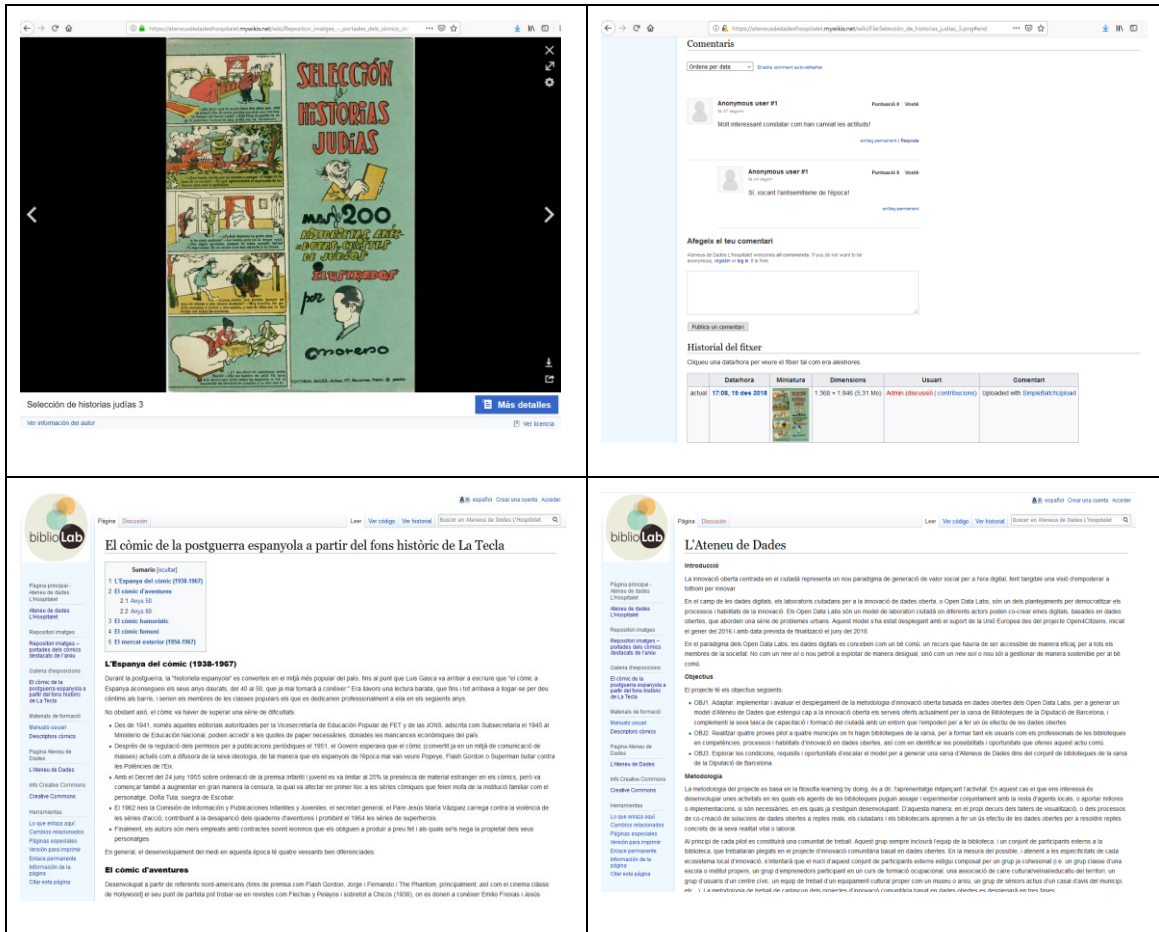
2.3. L'Hospitalet – L'arxiu de còmic de la Biblioteca Tecla Sala

L'objectiu del projecte és visualitzar l'ampli fons bibliogràfic de l'arxiu de la Biblioteca Tecla Sala, especialitzada en còmic i que no només fa funcions de préstec bibliotecari, sinó també de recepció i catalogació de fons procedents de donacions particulars. En l'actualitat, aquesta biblioteca disposa d'unes 9.000 referències de còmics que estan en sala i per tant visibles, però té més de 17.000 entrades més de còmics, molts ells de gran valor artístic i històric, que al haver d'estar en arxiu, fora de l'abast visual del públic, no reben tota l'atenció que la seva qualitat els faria merèixer.

Per adreçar aquest repte, es crearà un repositori digital obert de còmics, amb metadades que l'usuari pugui editar per afegir comentaris, valoracions i recomanacions específiques. En una primera fase, es partirà d'un subconjunt d'uns 60-80 còmics històrics, seleccionats d'entre les joies de la corona del catàleg de la Tecla Sala ("El Jabato", "Flechas y Pelayos", "Hazañas Bélicas", etc).

La selecció d'aquest subconjunt es farà en vistes de poder reutilitzar aquesta primera base de dades de còmics d'arxiu per generar una exposició digital virtual, construint el relat de la Guerra Civil i la immediata post-guerra a L'Hospitalet a través de com aquesta història ha estat vista i explicada en el món del còmic.

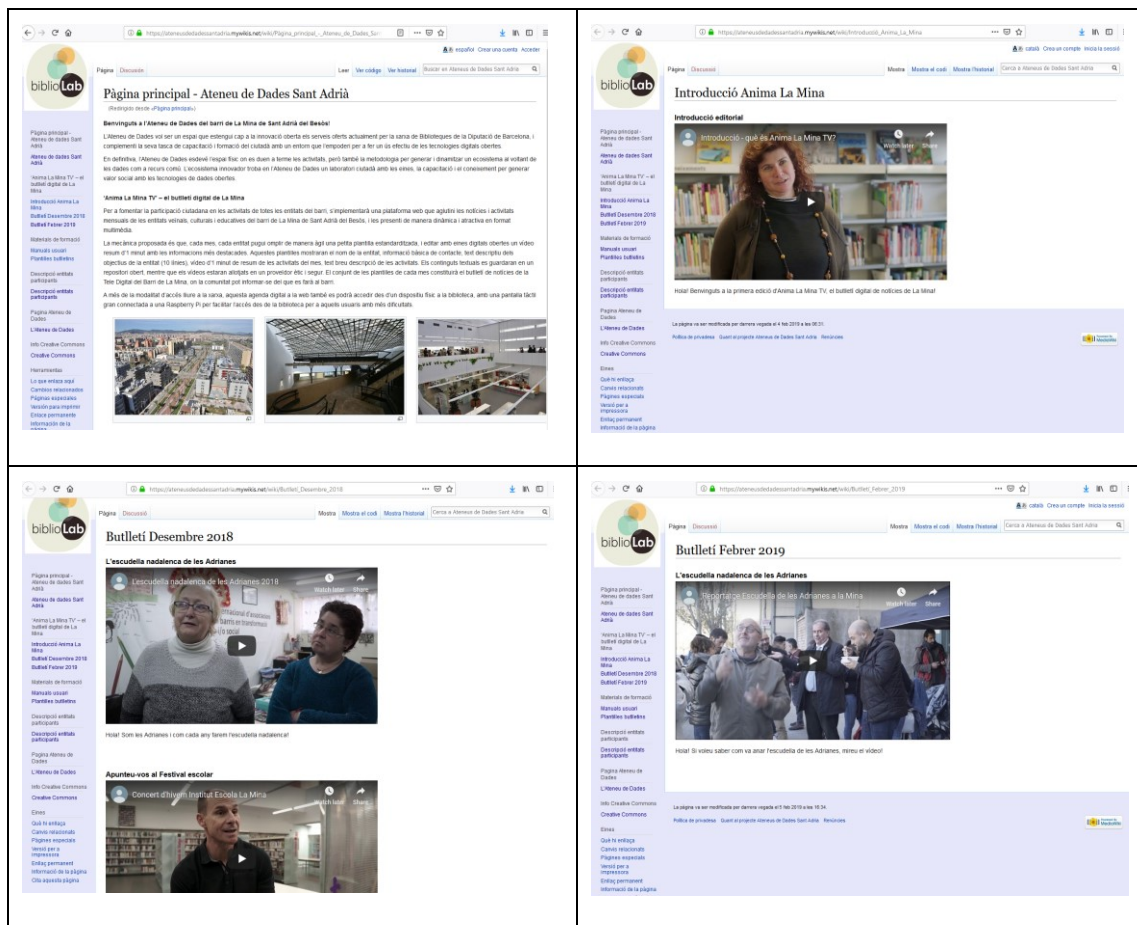
2.4. Sant Adrià – ‘Anima La Mina TV’, el butlletí digital del barri de La Mina

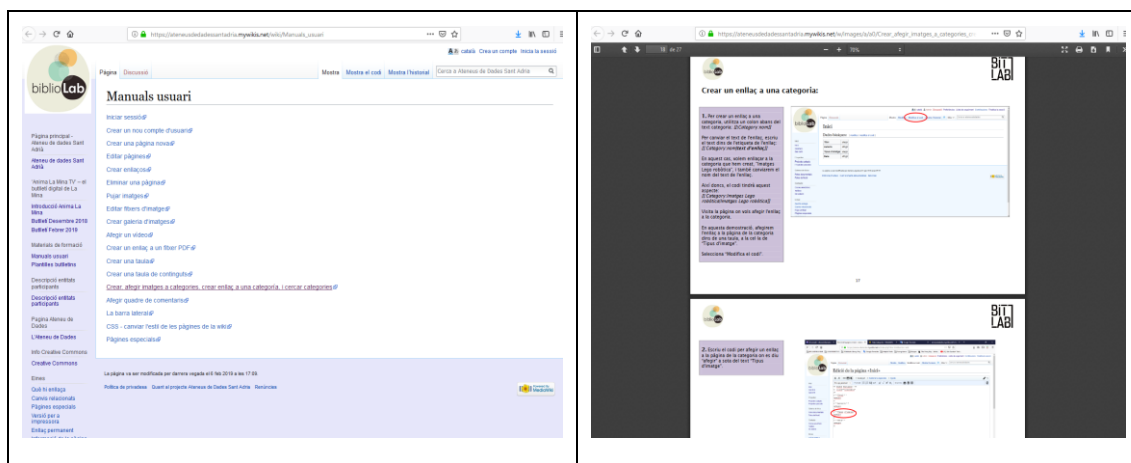
Per a fomentar la participació ciutadana en les activitats de totes les entitats del barri, s’implementarà una plataforma web que aglutini les notícies i activitats mensuals de les entitats veïnals, culturals i educatives del barri de La Mina de Sant Adrià del Besòs, i les presenti de manera dinàmica i atractiva en format multimèdia.

La mecànica proposada és que, cada mes, cada entitat pugui omplir de manera àgil una petita plantilla estandarditzada, i editar amb eines digitals obertes un vídeo resum d’1 minut amb les informacions més destacades. Aquestes plantilles mostraran el nom de la entitat, informació bàsica de contacte, text descriptiu dels objectius de la entitat (10 línies), vídeo d’1 minut de resum de les activitats del mes, text breu descripció de les activitats. Els continguts textuals es

guardaran en un repositori obert, mentre que els vídeos estaran allotjats en un proveïdor ètic i segur. El conjunt de les plantilles de cada mes constituirà el butlletí de notícies de la Tele Digital del Barri de La Mina, on la comunitat pot informar-se del que es farà al barri.

A més de la modalitat d'accés lliure a la xarxa, aquesta agenda digital a la web també es podrà accedir des d'un dispositiu físic a la biblioteca, amb una pantalla gran connectada a Internet des d'on facilitar l'accés des de la biblioteca per a aquells usuaris amb més dificultats.

3. Propostes co-creades amb la comunitat d'accions futures a desenvolupar en els Ateneus de Dades

Les propostes detallades a continuació s'han co-creat amb la comunitat en el marc dels pilots d'Ateneu de Dades. D'especial utilitat han estat els tallers de prototipatge col·laboratiu realitzats en la fase final dels projectes pilot, en els quals s'ha fet una pluja d'idees prioritzada d'escenaris d'utilització local de les eines tecnològiques dels pilots.

3.1. Manlleu

Recull del total de propostes realitzades:

- Fer públic i accessible de manera pública el conjunt de fons fotogràfics (tant públics com privats) disponibles a Manlleu.
- Crear exposicions populars sobre diversos temes relatius a la història local de Manlleu, fetes pels mateixos protagonistes dels fets històrics.

- Obrir la participació en aquesta wiki a les escoles i altres col·lectius educatius de Manlleu per a que puguin treballar-los de manera pedagògica en el marc dels seus programes.
- Fer tallers de formació per als alumnes d'escoles i instituts per a que aprenguin a gestionar i pujar continguts a la wiki (per exemple, l'Escola Puig-Agut).
- Fer tallers de formació adreçats a la ciutadania de Manlleu en general perquè puguin contribuir a identificar temes, dades i informacions de les fotografies.
- Afegir a la wiki arxius sonors i enllaços a recursos externs (audiovisuals, geolocalitzats, acadèmics, etc) que donin informació diversa sobre Manlleu i complementin el que hi ha a la wiki.
- Fer una exposició virtual de fotografies de diversos carrers de la vila de Manlleu on es pugui il·lustrar i explicar els significat del nom del carrer en qüestió, i aportar anècdotes històries.
- Fer una exposició virtual per fomentar el coneixement dels diversos àmbits culturals dels veïns de Manlleu, tant de la nova immigració, com de l'antiga, com dels habitants de moltes generacions, a través també d'un recorregut fotogràfic pels diversos barris de Manlleu, correlacionant els diversos aspectes (tradicions, gastronomia, música, etc) a través dels temps i de les persones de diverses cultures que han habitat i habiten a Manlleu.
- En la línia del suggeriment anterior, es podria demanar a un fotògraf que fer un seguit de fotografies actuals de la vida quotidiana de Manlleu, que dialoguessin i fessin referència a fotografies antigues de Manlleu, i fer una exposició virtual (i potser física a diversos llocs del municipi) que presentés aquests continguts.
- Incentivar la participació d'escoles i centres cívics en la wiki, a través de reptes o concursos compartits.
- Ampliar la col·lecció de fotografies a tots els barris de Manlleu, i fer un trencaclosques de la història de Manlleu.

3.2. Mataró

Recull del total de propostes realitzades:

- Fer difusió de la wiki als mitjans de comunicació local, per donar l'opció a la gent a començar a editar des de casa.
- Teixir aliances amb el Tecnocampus per fer tallers de formació en l'eina digital, aprofitant els tutorials ja existents.
- Aprofitar l'actiu digital obert de la wiki per fer activitats de comunicació i promoció del Llibre Gegant en els mesos anteriors a la jornada anual, en escoles, l'espai públic, centres cívics, etc.
- Fer sessions de buidatge i enriquiment col·laboratiu dels continguts de la wiki a les escoles de Mataró.
- Fer microcàpsules informatives i formatives en format vídeo, que atreguin a la gent a participar en tallers de formació presencials per aprendre a com fer servir la wiki a la biblioteca.
- Fer sessions obertes a la ciutadania que combinin la mostra dels Llibres Gegants físics, amb un component digital i participatiu que sigui online.

3.3. L'Hospitalet

Recull del total de propostes realitzades:

- Implicar als instituts i escoles de l'Hospitalet en la gestió i dinamització de l'eina, en el marc d'un procés d'Aprenentatge-servei (ApS) en el curs 2019-2020.

- Buscar i teixir aliances amb especialistes en diversos aspectes del còmic per a que generin unes “píldores informatives” de temes diferents (feminisme, història, etc) que introdueixin als joves als còmics.
- Involucrar a entitats potents de l’arxivística i promoció del còmic històric (com la Fundació Museo ABC, Tebeosfera, o Ficòmic) en la gestió i promoció de la wiki del fons de còmic de la Tecla Sala.
- Implicar als lectors i usuaris de la biblioteca (en especial, als que ja participen en els clubs de lectura) en crear materials i fer contribucions a la wiki.
- Fer la presentació oficial de la wiki a les III Jornades del Còmic d’aquesta primavera
- Investigar més a fons les condicions, oportunitats locals i sinèrgies que puguin establir per fer que l’eina funcioni i el seu ús s’estengui pels col·lectius.
- Fer tallers de formació específica en l’eina per al personal d’aquesta biblioteques.
- Fer una exposició virtual sobre la història del treball a través del còmic, adreçada a escoles i instituts, en col·laboració amb sindicats.
- Fer una exposició virtual sobre la història del feminisme a través del còmic, adreçada a escoles i instituts, en col·laboració amb sindicats.
- Fer una exposició virtual sobre la història de l’esport com a eina de control i d’alliberament social a través del còmic, adreçada a escoles i instituts, en col·laboració amb clubs i entitats esportives.
- Fer una exposició virtual sobre la història de les migracions humanes a través del còmic, adreçada a escoles i instituts, en col·laboració amb entitats socials i ONGs.
- Fer una exposició virtual sobre la història de la guerra freda a través dels superherois de l’Est i de l’Oest, adreçada a escoles i instituts, en col·laboració amb especialistes en la matèria.
- Enfortir la visualització del fons propi de la Tecla Sala.
- Fer un “viatge a la memòria” per a la tercera edat amb còmics dels anys 20, 30 i 40, com a eina per exercitar i enfortir la memòria i prevenir l’alzheimer i altres malalties

neurodegeneratives, en col·laboració amb casals d'avis i residències i els serveis socio-sanitaris.

- Col·laborar amb les exposicions temporals que es fan al Saló del Còmic de cada any, fent la versió online d'aquestes exposicions en base al fons de la Tecla Sala.
- Treballar amb alumnes i grups de joves de diversos equipaments de l'Hospitalet per a que cada grup participant faci la seva "Guia de còmic" proposant els còmics que més els agraden a la resta de joves (per exemple en format vídeoblog).

3.4. Sant Adrià – La Mina

Recull del total de propostes realitzades:

- Fer una sessió de prototipatge amb les entitats del barri, per transmetre'ls el coneixement per utilitzar les eines de vídeo i wiki d'Anima La Mina TV per comunicar els seus projectes. El format seria de sessió de generació d'un conjunt de clips de vídeo, produïts i editats amb eines digitals obertes pels mateixos responsables de comunicació de les entitats socials del barri de La Mina, que expliquin als residents del barri de manera dinàmica i amena les activitats que aquestes entitats estan preparant.
- Es podrien fer més tallers intergeneracionals de formació pràctica en edició de vídeo i wikis; la idea és fer equips mixtes de gent gran i joves (uns 4-5 equips de 2 joves i persones gran), i guiar-los pas a pas en editar un petit vídeo reportatge en base als clips que han gravat prèviament en alguna activitat rellevant del barri.
- Explorar quins altres escenaris es poden desplegar per continuar treballant des de la biblioteca Font de la Mina amb les entitats i la comunitat del barri.

4. Escenaris de sostenibilitat dels pilots d'Ateneu de Dades

Més enllà de les opcions plantejades en l'epígraf anterior, plantejades en un marc temporal d'abast curt, existeixen altres opcions a més llarg termini que es podrien desplegar per estendre i seguir prototipant l'Ateneu de Dades com a estructura de generació d'innovació digital comunitària en les biblioteques.

Per a garantir que l'impacte de les activitats realitzades en manté en el temps i genera valor social i comunitari, a continuació es plantegen un seguit de models per garantir la continuïtat comunitària i tecnològica dels pilots.

4.1. Models de continuïtat social

A) Gestió comunitària dels projectes

Els projectes a Manlleu i Mataró tenen un fort arrelament comunitari i una estructura que els permet tirar endavant amb una supervisió mínima per part de l'Ateneu de Dades local. La comunitat està suficientment capacitada i hauria de prendre el relleu del manteniment i impuls del projecte, rebent suport i formació puntual per part del personal de la biblioteca que ha participat en les activitats de capacitació digital del projecte pilot.

A Manlleu, el nucli de la comunitat que pot continuar generant valor sobre l'eina digital del projecte el podria conformar l'Associació de Veïns del Barri de l'Erm, el conjunt de voluntaris culturals vinculats a la biblioteca i, en especial, el pol d'atracció de visitants i estructura amb coneixements especialitzats i capacitats tecnològiques que representa el Museu del Ter.

A Mataró, caldria emfatitzar en la co-responsabilitat de la comunitat local en contribuir continguts i col·laborar en el manteniment de l'actiu digital obert generat en el marc del projecte pilot, en especial de l'Associació del Llibre Gegant, que si prengué aquesta co-

responsabilitat, tindria massa crítica de voluntaris i recursos socials i culturals suficients per co-gestionar la wiki del Llibre Gegant i incorporar l'eina digital en el seu dia a dia comunitari.

B) Gestió comunitària amb acompanyament puntual

El projecte a L'Hospitalet presenta característiques similars als Ateneus de Dades de Mataró i Manlleu. No obstant, per les seves característiques (món del còmic, de gran afició) i potencial de creixement (aspira a cobrir els 17.000 ítems de l'arxiu de la biblioteca), podria beneficiar-se de la realització d'activitats puntuals, per exemple en format festival. També es podrien contemplar aliances amb entitats educatives locals, per desplegar processos de més llarga duració però intensitat puntual com processos d'aprenentatge-servei (ApS) en escoles de primària o secundària. Per al finançament d'aquestes activitats, que es preveu de cost reduït, l'Ajuntament de l'Hospitalet podria cobrir les despeses de manera directa.

C) Procés de formació i capacitació sostingut amb mediadors

El projecte a Sant Adrià – La Mina ha estat molt ben rebut, i en termes de cost-benefici ha generat un gran impacte en la comunitat local. No obstant, també s'ha constatat la complexitat de desplegar intervencions de capacitació digital per projectes comunitaris en entorns on es parteix de nivells de capacitats prèvies força modestos, i s'ha detectat la necessitat (compartida per tots els agents) de que els projectes siguin sostinguts en el temps per a poder acompanyar adequadament els processos d'aprenentatge que s'han començat a desenvolupar sobre el terreny. Això podria assolir-se mitjançant un conjunt d'activitats de formació, capacitació i generació de continguts, en uns formats i calendaris ajustats a les necessitats dels col·lectius que participin en aquest procés (principalment joves, aturats i membres de les associacions i entitats del barri). Per al finançament d'aquestes activitats, que es preveu de cost moderat, es podrien explorar fórmules de co-finançament, en les quals l'Ajuntament de Sant Adrià, la Diputació de Barcelona i Bit Lab es fessin càrrec en proporció variable de les despeses d'aquestes activitats.

4.2. Models de continuïtat tecnològica

A) Gestió 100 % Centralitzada

Característiques	Valoració
<ul style="list-style-type: none"> • Màquina física a DIBA Serveis Centrals. • Instal·lació Wiki part per de DIBA. • Gestió del servei per part de DIBA. • Continguts allotjats a DIBA. • Gestió Wiki i Usuaris per DIBA. 	<p>Pro: Control de tots els serveis.</p> <p>Contra: Opció Poc Escalable, Manteniment dels servis, ocupar Complexa gestió d'usuaris i continguts, i gestió dels tickets d'incidència.</p>

B) Servidor i Allotjament, allotjat i gestionat per DIBA, wiki mantinguda per la comunitat.

Característiques	Valoració
<ul style="list-style-type: none"> • Màquina física a DIBA Serveis Centrals. • Instal·lació Wiki part per de DIBA. • Gestió del servei per part de DIBA. • Continguts allotjats a DIBA. • Gestió Wiki i Usuaris per Comunitat. 	<p>Pro: Control sobre l'Allotjament de serveis i dels continguts. Gestió wiki i usuaris, per part de comunitat.</p> <p>Contra: Manteniment del servei (connexió a internet i ocupació de discs per allotjar dades). Gestió dels tickets d'incidència de serveis.</p>

C) Servidor instal·lat per DIBA, servei mantingut gestionat per comunitat. Wiki Gestionada per comunitat.

Característiques	Valoració
<ul style="list-style-type: none"> • Màquina física Municipi. • Instal·lació Wiki part per de DIBA. • Gestió del servei per part del Municipi. • Continguts allotjats a Municipi. • Gestió Wiki i Usuaris per Comunitat. 	<p>Pro: Operativa i Gestió a càrrec del municipi i comunitat.</p> <p>Contra: Instal·lar màquina configurada a municipi i configurar els serveis amb la seva xarxa (en coordinació amb serveis informàtics locals).</p>

D) 100% Descentralitzada.

Característiques	Valoració
<ul style="list-style-type: none"> • Màquina física Municipi. • Instal·lació Wiki part per de Municipi. • Gestió del servei per part del Municipi. • Continguts allotjats a Municipi. • Gestió Wiki i Usuaris per Comunitat. 	<p>Pro: No requereix de l'acompanyament per a crear una instància.</p> <p>Contra: Cal que la biblioteca o municipi disposin dels coneixements tècnics necessaris.</p>

En els quatre casos dels pilots d'Ateneu de Dades, es recomanen les opcions B o C, amb major o menor implicació de la Diputació en funció del grau d'implicació que es pugui acordar amb els municipis i les biblioteques involucrades. En qualsevol dels casos, la configuració final s'hauria

d'acordar tenint en compte que les wikis haurien de tenir un mateix look & feel del projecte de Bibliolabs (amb logo de Bibliolabs i permetent la navegació entre les diferents wikis, com es fa a les famílies de Wikipedia), i facilitar que es pogués replicar per a altres usos a biblioteques indicant la relació amb el projecte de Bibliolabs (a partir d'una llicència de Creative Commons per exemple).

5. Conclusions. Reflexions i recomanacions per a processos d'innovació participativa en biblioteques

Tanquem aquest informe final de pilot fent un seguit de reflexions, suggeriments i recomanacions de cara a futurs projectes d'innovació oberta i col·laborativa que es puguin desplegar a les biblioteques públiques, partint de l'experiència acumulada en aquest any d'activitats per sintetitzar-la en set idees claus:

Plantejar una metodologia de pilot rigorosa però flexible. Un procés d'innovació sempre es caracteritza per un component d'experimentació, d'impossibilitat de saber el destí final abans de començar. En els cas dels processos participatius i co-creats amb la comunitat, aquesta incertesa sempre es veu incrementada, pel major nombre d'actors en el procés i el major grau de descentralització de la presa de decisions que impacten en el desenvolupament del projecte. Per això, és molt important estructurar el procés d'innovació en base a una metodologia sòlida, rigorosa i contrastable, però sempre sent conscient de que molt segurament caldrà anar implementant modificacions sobre la marxa, per respondre a condicions canviants en el terreny com poden ser contratemps imprevistos o oportunitats emergents. Un fet comú és haver d'adaptar-se als ritmes de la comunitat per ajustar els tempos d'execució del projecte, inclús havent d'allargar o posposar fases concretes de la metodologia del projecte. Per exemple, afegint més sessions de co-creació per acabar d'afinar una idea que no s'ha pogut acabar de tancar a la primera, més tallers de prototipatge per capacitar comunitats concretes que s'han

anat afegint al procés d'innovació a mig camí, menys presentacions públiques si s'estima que la comunitat ja coneix el projecte, i etcètera.

Buscar i conservar la complicitat dels mediadors clau de la comunitat. Un missatge fonamental per als projectes d'innovació participativa és incloure a la comunitat en la definició de la temàtica, activitats i processos del projecte pilot, resistint la temptació (i possible pressió) de partir només de les impressions dels equips tècnics de la biblioteca i de la municipalitat. En aquesta línia, cal entendre també que totes les comunitats tenen persones que, per la seva personalitat, característiques i/o rols, tenen especial pes en la comunitat. És la figura dels anomenats mediadors-ancla (als projectes de Participalab – MediaLab El Prado Madrid), o informants clau en la literatura clàssica sobre etnografia i antropologia aplicada. Així doncs, un ingredient bàsic de l'èxit de qualsevol procés d'arrel comunitària és involucrar als agents clau de la comunitat des del principi, no només com a proveïdors d'informació o validadors de decisions preses en altres despatxos, sinó com a co-gestors del projecte d'innovació – sense sobrecarregar-los de tasques, però sí mantenint-los informats puntualment del desenvolupament del procés, i escoltant-los a l'hora de prendre decisions rellevants.

Generar un marc de co-responsabilitat en la governança dels projectes col·laboratius. Projectes innovació participativa redefeixen el rol de la biblioteca envers la comunitat, però també el rol de la comunitat envers la biblioteca. És essencial que la comunitat entri en un marc mental de co-responsabilitat en la comunitat demani en funció dels seus interessos i necessitats, però també que aporti actius, coneixements i esforços propis, i es sumi al projecte amb deures i responsabilitats. Si no, es corre el risc de que la biblioteca sigui percebuda com una “màquina de vending”, que aporta recursos i esforç mentre la comunitat adopta un rol passiu. Aquest fet implica que a la finalització del projecte pilot, serà molt difícil re-energitzar a la comunitat per a que s'impliqui en la sostenibilitat de l'actiu digital prototipat en el pilot, generant aquesta comunitat de pràctica amb participants actius i processos ben definits de producció i reproducció de coneixement que defineix un comú (“commons”). En aquest sentit, també es important treballar no només amb una o dues entitats del territori, que en un primer moment puguin semblar les més òbvies per participar en la presa de decisions dins del projecte pilot,

sinó dedicar esforços per articular a l'inici del projecte un marc estable per treballar en xarxa amb varies associacions, de característiques i orientacions diverses (una mena de consell rector comunitari del projecte).

Invertir en competències digitals i habilitats d'innovació del personal de la biblioteca. El bibliotecari és un gran expert de la seva matèria, bon coneixedor de la comunitat del seu entorn, i molt sovint dotat d'habilitats especialitzades en àmbits determinats (música, còmic, etc). No obstant, en cap moment de la seva formació clàssica se li han proporcionat competències de l'àmbit de la tecnologia, la innovació i l'acció comunitària que cada cop li poder ser més útils en la seva feina, en especial si el model de biblioteca transiciona cap a un entorn més flexible, digitalitzat, i enfocat a la co-creació de coneixement. Caldria seguir proporcionant als bibliotecaris oportunitats per formar-se en aquests àmbits. En concret, les següents competències serien claus: design thinking/service design, ecosystem thinking/model de quàdruple hèlix, innovació social digital, innovació oberta, i recerca-acció participativa. Els formats taller o curs són valuosos, però també seria interessant explorar noves opcions d'oportunitats formatives en formats diferents, a través de processos vivencials o pràctics. Per últim, també comentar que no és raonable ni desitjable esperar que tots els bibliotecaris tinguin l'interès o la inclinació per aprofundir en aquesta línia de creixement professional, i per tant també seria interessant explorar altres vies de desenvolupament i especialització dins la biblioteca, per exemple vinculades a les arts, la ciència o l'emprenedoria.

Tenir personal bibliotecari especialitzat i dedicat als projectes Bibliolab. Sovint es detecta una certa tensió entre les necessitats immediates de prestació de serveis als usuaris de la biblioteca, i la dedicació a projectes d'innovació que estan fora d'aquest marc diari d'activitat. Per escalar el model de Bibliolabs es valoraria molt positivament el fet que cada biblioteca participant pogués disposar de personal de plantilla dedicat; és a dir, que cada biblioteca participant pugui designar un bibliotecari amb les habilitats i l'interès d'especialitzar-se en aquestes tasques. Així, es podria crear la figura del "coordinador del Bibliolab" dins cada biblioteca, un bibliotecari de plantilla que té N hores a la setmana (per exemple 2 o 3 tardes a la setmana, o una bossa de 10 hores setmanals) alliberades de les tasques rutinàries de la biblioteca per dedicar-les als

projectes Bibliolab que s'estiguin duent a terme en aquell moment a la seva biblioteca. A més, aquest conjunt de coordinadors de Bibliolabs podrien anar conformant una comunitat de pràctica dins dels bibliotecaris d'aquest país, difonent la visió, missió i model dels Bibliolabs i contribuint a democratitzar les habilitats, competències i aptituds d'innovació digital oberta, social i col·laborativa als seus municipis.

Cobrir les possibles mancances d'infraestructura digital. Tot i que ens els darrers anys s'han fet grans esforços en aquest sentit i sortosament cada cop és menys freqüent, encara hi ha biblioteques que tenen certes mancances a nivell d'equips informàtics o espais adequats per a fer-los servir. Avui en dia, existeixen força entitats de l'economia digital social i solidària com eReuse.org o Solidança que reciclen i tornen a posar en circulació equips informàtics afectats per l'obsolescència programada, a un preu molt reduït i contribuint a més a més a aportar beneficis mediambientals i socials. Optant pels serveis d'alguna d'aquestes entitats, es podrien cobrir les darreres petites mancances d'infraestructura digital que puguin tenir les biblioteques que s'adhereixin als projectes Bibliolabs. Idealment, aquesta cessió d'equips es podria fer al principi dels projectes pilot, per a poder així utilitzar el marc d'aquests projectes per a formar usuaris i bibliotecaris en l'ús de les tecnologies de codi obert (Linux, etc) que solen estar instal·lades en aquests equips reciclats.

Generar sinergies amb processos, recursos i projectes ja existents al territori. Un dels grans factors positius dels processos d'innovació oberta i participativa és la seva facilitat per generar i acomodar aliances amb altres actors del territori que treballen en línies, recursos o objectius alineats. En aquest sentit, hi ha tres oportunitats que pel cas concret dels processos d'innovació participativa dins de biblioteques, són d'especial interès. Primer, connectar projectes de tall acadèmic, tant d'ApS amb instituts, com treballs de recerca de batxillerat, com treball de final de grau universitaris. Segon, treballar de la mà d'agents de dinamització comunitària i/o de perfils que a nivell territorial siguin interlocutors vàlids per al plantejament de processos, com poden ser tècnics socioculturals del municipi, gestors de centres cívics i espais Òmnia, i tècnics d'entitats associatives i sense ànim de lucre amb especial arrelament al territori. I tercer, teixir

aliances amb plans d'ocupació per a donar suport a les tècnics de la biblioteca en la connexió, dinamització i comunicació, dels processos d'aprenentatge basats en la pràctica cultural.